

FOLKEOPLYSNING I NYE FORMIDLINGSFORMATER

Erfaringer fra Grundtvigsk Forums eksperimenter med engagerende folkeoplysning

Notat / Januar 2023

Line Bilberg &
Cecilie Hedegaard Bak

Videncenter
for Folkeoplysning

FOLKEOPLYSNING I NYE FORMIDLINGSFORMATER

Titel

Folkeoplysning i nye formidlingsformater. Erfaringer fra Grundtvigsk Forums eksperimenter med engagerende folkeoplysning

Forfatter

Line Bilberg og Cecilie Hedegaard Bak

Rekvirent

Grundtvigsk Forum

Layout

Videncenter for Folkeoplysning

Forsidefoto

Videncenter for Folkeoplysning

Udgave

1. udgave, Aarhus, januar 2023

Pris

Rapporten kan downloades gratis på www.vifo.dk

ISBN

978-87-93784-20-8 (pdf)

Udgiver

Videncenter for Folkeoplysning
Frederiksgade 78B, 2.
DK-8000 Aarhus C
T: +45 3266 1030
E: vifo@vifo.dk
W: www.vifo.dk

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

Indhold

Indledning.....	5
Metode.....	6
Det klassiske foredrag.....	7
Eksperiment med rummet – børn og voksne.....	8
Sanselige greb.....	8
Eksperiment med platform.....	10
Hvordan skabes der interaktion med en explainer?.....	10
Engagement i mange former.....	12
Nye målgrupper?.....	14
Hvad er målet?.....	15
Hvad er læring?.....	16
Nye formater – nye spilleregler.....	17
Eksperimenternes potentialer.....	18
Litteratur.....	20

Indledning

Grundtvigsk Forum ønsker at bidrage til, at den danske folkeoplysningstradition bliver holdt i live som en inspirerende, engagerende og aktuel dannelsesarena i Danmark. Derfor har foreningens sekretariat i efteråret 2022 eksperimenteret med nye formater for engagerende folkeoplysning. Udgangspunktet for eksperimenterne har været at lave nye udgaver af et klassisk foredrag.

Videncenter for Folkeoplysning (Vifo) er optaget af temaet om den engagerende folkeoplysning og folkeoplysende aktørers arbejde og erfaringer med at lave formidling i forskellige formater og til forskellige målgrupper. Derfor har Vifo fulgt og evalueret forløbet gennem observationer og kvalitative interviews med særligt fokus på, hvordan de respektive formater fungerer, og hvordan deltagerne responderer herpå.

Én gang om måneden udbyder Grundtvigsk Forum foredraget 'Tirsdag med Grundtvig - en grundintroduktion til Grundtvig' i Vartov i København. Men hvordan kan man gøre indholdet relevant for flere målgrupper, hvordan kan man arbejde med inddragelse, der gør publikum til deltagere, og hvordan kan man øge det samfundsengagerende element i foredraget? Det vil Grundtvigsk Forum gerne undersøge. Med støtte fra Dansk Folkeoplysnings Samråds udviklingspulje til folkeoplysning og med inddragelse, poesi og scenografi som omdrejningspunkt har de derfor udviklet tre eksperimenter:

1. Eksperiment med rummet og målgruppen (børn)
2. Eksperiment med rummet (voksne)
3. Eksperiment med platform (explainervideo)

Eksperimenterne med rummet er det samme koncept udviklet i samarbejde med byrumsteatret Teatergrad til henholdsvis børn og voksne og er afviklet én gang hver. Hertil blev der inviteret gæster fra to uddannelsesinstitutioner: Først 44 elever fra 4. klassetrin og deres lærere og herefter et hold lærerstuderende samt deres underviser og to øvrige deltagere med relation til Grundtvigsk Forum.

Eksperimentet med platformen består af en explainervideo, som er produceret af Made-clear, og som er udgivet på Grundtvigsk Forums Facebookside. Her er den blevet set mere end 2.000 gange og delt 49 gange.

Desuden indgår det klassiske foredrag 'Tirsdag med Grundtvig' som en del af baggrunden for dette notat. Vifo deltog i foredraget i oktober sammen med tre ansatte fra Grundtvigsk Forum samt 11 øvrige deltagere, herunder otte pensionerede lærere, der mødes i en litteraturklub. De 11 øvrige deltagere deltager som privatpersoner og har købt billet for at deltage i arrangementet.

Dette notat vil opsummere nogle læringspunkter og erfaringer fra disse eksperimenter, på baggrund af at have fulgt de tre eksperimenter samt det klassiske foredrag. Efter næste sides metodeovervejelser vil notatet beskrive og analysere de enkelte formater. Derefter vil der være en tværgående diskussion af formaternes forskellige funktioner og potentialer.

Metode

Dette notat er blevet til på baggrund af observationer af foredraget 'Tirsdag med Grundtvig' samt tre eksperimenter, som er udviklet ud fra foredraget. I observationerne har fokus været på formatet samt deltagerens interaktion. Foruden observationerne bygger notatet på en række interviews, der har taget udgangspunkt i Grundtvigsk Forums nysgerrighed på, om eksperimenterne har givet deltagerne:

- lyst til at dele viden eller begejstring med andre
- lyst til at diskutere videre med andre
- lyst til at være en bedre borger
- lyst til at engagere sig i nye projekter.

Forud for begge eksperimenter med rummet blev der foretaget gruppeinterviews med henholdsvis fire elever fra 4. klasse og fire lærerstuderende. Her blev de spurgt ind til deres kendskab til Grundtvig samt deres forventninger til arrangementet. Straks efter eksperimentets afslutning blev der foretaget endnu to gruppeinterviews med de samme personer, hvor fokus var på deres oplevede output. I forbindelse med det klassiske foredrag 'Tirsdag med Grundtvig' blev der foretaget interviews før og efter foredraget med to personer, hvoraf den ene havde tilknytning Grundtvigsk Forum.

I eksperimentet med platformen har fem personer deltaget i et fokusgruppeinterview om explaineren. De fem fokusgruppemedtagere er på forskellig vis engagerede i at udvikle en højskole i Gellerup og blev inviteret til interviewet af Grundtvigsk Forum. Interviewet tog udgangspunkt i explaineren, som deltagerne så undervejs.

Der er desuden foretaget et interview med den ene arrangør af eksperimentet med rummet før og efter arrangementet. Det giver i alt ti interviews med 16 personer. Alle interviews er efterfølgende transskriberet og analyseret sammen med feltnoter fra de forskellige arrangementer.

Da alle interviews er foregået umiddelbart før og efter et arrangement, kan dette notat ikke sige, hvordan formaterne påvirker deltagerne på længere sigt. Men disse interviews kan give indblik i deltagerens engagement og en pejling om deres fremadrettede intentioner.

Interviewdeltagerne må karakteriseres som en målgruppe, der på forhånd har kendskab til og/eller interesse for Grundtvig, uanset om de har deltaget frivilligt i arrangementet eller som en del af deres uddannelse. Dermed kommer evalueringens perspektiver hovedsageligt fra et segment, der vil være tilbøjelige til at interessere sig for Grundtvig. Det er dog interessant at blive klogere på denne målgruppes perspektiver, da de er oplagte deltagere i kommende arrangementer.

Det klassiske foredrag

Det klassiske foredrag 'Tirsdag med Grundtvig' bliver afholdt en gang om måneden og er et introduktionsforedrag, der skal give basal viden om Grundtvig til dem, der endnu ikke ved så meget om Grundtvig.

Foredraget foregår på Vartov i et rum indrettet med borde og stole samt et stort lærred. Inden foredraget går i gang, er der en kort introduktionsrunde, hvor deltagerne fortæller, hvorfor de er kommet.

En vært fra Grundtvigsk Forum introducerer deltagerne til, hvad Grundtvigsk Forum er, hvad de laver, og hvad der skal ske i løbet af de to timer, som foredraget varer. Herefter får deltagerne to sangtekster i hånden: Den ene er den originale tekst, og den anden er Grundtvigs senere omskrivning af teksten. Sangen bliver afspillet, mens deltagerne lytter, og bagefter gennemgår værten et stykke i teksten, der bliver brugt som en indgang til at beskrive Grundtvig.

Resten af foredraget tager primært udgangspunkt i en PowerPoint-præsentation, der indeholder billeder og citater fra Grundtvig, som fortællingen bygges op omkring. Deltagerne introduceres til Grundtvigs liv og holdninger og til Vartov på Grundtvigs tid. Deltagerne synger derudover en fællessang, og der er mulighed for at strække benene undervejs, da der er planlagt en tur ned i gården for at se Vartov Kirke, hvor Grundtvig var præst i 33 år af sit liv. Efter foredraget er der mulighed for at stille spørgsmål eller komme med kommentarer.

Eksperiment med rummet – børn og voksne

De to eksperimenter, der arbejder med rummet, er samme format udviklet til to forskellige målgrupper og behandles derfor samlet her.

Mens en del af de to eksperimenter kan karakteriseres som konkret viden om Grundtvig og det samfund, han voksede op i, må det meste af indholdet i eksperimenterne karakteriseres som noget, der har en mere poetisk og sanselig karakter.

Deltagerne træder ind i et lokale uden borde og stole. Midt i rummet ligger der nogle udklippede Grundtvig-citater på gulvet, som deltagerne er blevet bedt om at udvælge ét af. Med citaterne i hænderne samles deltagerne i en cirkel, og værterne introducerer kort til den fællessang, der efterfølgende synges.

Herefter bliver deltagerne introduceret til, hvordan København og Vartov så ud tilbage i 1799, inden deltagerne selv skal på banen og nævne de ting, der ikke fandtes i samfundet dengang. Hver gang deltagerne nævner en ting, river værten et stykke af et stort danmarkskort, som ligger på gulvet.

Deltagerne bliver herefter bedt om at sætte sig på gulvet i en rundkreds, mens værten introducerer til Grundtvigs tid, ophavet til hans idéer og den franske revolution. Herefter skal deltagerne vende sig om to og to mod hinanden og diskutere, hvorfor de har valgt det citat, de har. Ved håndoprækning får deltagerne herefter lov til at dele deres tanker med hinanden. Denne øvelse slutter af med, at deltagerne ligger på ryggen og lytter til, at der bliver sunget 'Nu falmer skoven'.

Inden deltagerne fordeler sig ud i mindre grupper, hvor de skal bygge deres 'drømmesamfund', bliver de introduceret til to 'vilde idéer', som Grundtvig havde: 'Eksamensfrihed' og 'åndsfrihed'. I grupperne skal deltagerne tegne, skrive eller klippe-klistre deres drømmesamfund på et stort ark papir, som bagefter samles på gulvet i midten af rummet og danner 'et nyt samfund'. Her går værten 'på opdagelse' i det nye samfund, og deltagerne får lov at byde ind med, hvad de har tænkt, da de skrev eller tegnede indholdet.

Med udgangspunkt i deltagerens udsagn i løbet af eksperimentet har én af værterne i mellemtiden lavet et vers til en nationalsang til det 'nye samfund'.

Sanselige greb

I eksperimentet anvendes forskellige poetiske og scenografiske virkemidler til at engagere deltagerne gennem sanserne.

Lys: Belysningen i rummet er dæmpet, og det varme lys, som primært kommer fra en lyskæde, danner en cirkel i rummet, som deltagerne placerer sig i, og skaber en behagelig stemning og giver indtrykket af, at der skal ske noget 'anderledes'.

”Vi hoppede jo også ind i en oplysningscirkel. Det var det første, jeg tænkte på, da jeg kom ind i lokalet, altså med den der lyskæde; at man skulle træde ind i denne her lyscirkel, for ligesom at deltage. Det slog bare tonen an på en eller anden vis.”

Citat fra en voksen

Lyd/musik: I eksperimentet bliver der blandt andet spillet underlægningsmusik, mens deltagerne træder ind i rummet og skal udvælge deres citater samt under de små oplæg, der introducerer deltagerne til Grundtvigs tid og hans idéer. Deltagerne skal desuden selv synge flere fællessange, og de skal ligeledes lytte til en sang, mens de ligger på gulvet med lukkede øjne. Ifølge deltagerne giver det en særlig stemning, som er med til at understøtte den fortælling, der er i gang. Det har desuden den effekt, at børnene lytter mere opmærksomt og forholder sig i ro.

”Altså, jeg tror, jeg gik ind til det og troede, det ville blive lidt tungt, men jeg synes, det var meget godt fortalt. Enten var der musik, eller også skulle man lægge sig ned. Altså der var hele tiden noget, man skulle forholde sig til – noget ’sans-noget’, som ligesom gjorde, at man sådan var lidt mere med.”

Citat fra en voksen

Artefakter: Ud over Grundtvig-citaterne bliver der brugt artefakter i form af et danmarkskort, som rives i stykker. De forskellige ark, som deltagerne tegner og skriver på i gruppeøvelsen, kommer desuden til at danne ’det nye danmarkskort’, der afspejler ’det nye samfund’.

”Jeg kommer nok til at huske de citater, jeg selv valgte, fordi der er blevet knyttet nogle følelser på.”

Citat fra en voksen

Form og formidling: I formidlingsdelen bliver der gjort en del ud af at ’sætte scenen’ og tage deltagerne tilbage i tiden ved at beskrive, hvordan København så ud og hvordan der lugtede samt at fortælle historien om de konkrete bygninger på Vartov, som deltagerne befinder sig i.

”Du starter simpelthen med en fællessang, men så er der de her forskellige aktiviteter, som involverede alle sanser. Det gjorde, at du var lidt mere med på et eventyr, end du var bare til et oplæg. Der kom nogle følelser i spil, da vi skulle lægge os ned og lytte. Så rent formatmæssigt synes jeg, det var utrolig godt.”

Citat fra en voksen

Eksperimentet har høj grad af variation. I stedet for at sidde på stole skifter deltagerne mellem at stå, sidde og ligge ned på gulvet. Eksperimentet varierer derudover i forhold til, om deltagerne skal lytte til værten, snakke med sidemanden, byde ind ved håndsoprækning eller arbejde i mindre grupper.

Eksperiment med platform

Eksperimentet med platformen består af en explainer, som Grundtvigsk Forum har fået produceret, der på halvandet minut fortæller om Grundtvig og nogle af de ting i det danske samfund, som han har sat sit præg på¹. Den er delt på Facebook i anledning af 150-årsdagen for Grundtvigs død. Pr. 7. december 2022 har videoen 2.200 visninger, 45 likes, 0 kommentarer og 49 delinger på Facebook.

Ligesom eksperimentet med rummet arbejder explaineren med scenografi, poesi og inddragelse som benspænd. Det scenografiske og poetiske kommer særligt til udtryk i forsøget på at skabe en 'levende formidling' gennem valg af explainerens underlægningsmusik, lydeffekter og speak. Det inddragende består dels i et åbent spørgsmål til sidst i videoen, samt explainerens tilgængelighed og delbarhed.

Det digitale rum adskiller sig i høj grad fra det fysiske i både det klassiske foredrag og det øvrige eksperiment. I det digitale er der et potentiale til at nå ud til mange seere, der ikke har mulighed for eller motivation til at deltage i et arrangement på Vartov eller for så vidt læse en bog om Grundtvig. På den anden side er det ikke alle målgrupper, der befinder sig i de (Facebook) fora, hvor explaineren deles. Explaineren er dermed meget tilgængelig – for bestemte segmenter. I forhold til delbarhed fortæller unge i fokusgruppeinterviewet desuden, at de meget sjældent deler ting på Facebook:

"Jeg ville godt kunne finde på at bruge den, hvis vi skulle lave et arrangement herude med Grundtvig. Men jeg deler heller aldrig noget som helst [på Facebook], så det ville være utrolig aparte at begynde med."

Citat fra en voksen

Eftersom fokusgruppedeltagerne selv laver Grundtvigrelaterede arrangementer, er der dog en fysisk platform, hvor explaineren kan anvendes. En deltager fortæller desuden, at hun hellere vil dele på LinkedIn, og på den måde kan andre platforme også tænkes ind. Det afhænger af den målgruppe, man gerne vil nå ud til.

Hvordan skabes der interaktion med en explainer?

En explainer er som oftest et videoformat, der består af envejskommunikation. Med et åbent spørgsmål: 'Hvad fylder for dig?', er der dog lagt op til refleksion hos seeren, som har mulighed for at svare på spørgsmålet i eksempelvis kommentarsporet på Facebook og dermed interagere med formatet. Der er dog p.t. ingen kommentarer. Fokusgruppedeltagerne oplever da heller ikke spørgsmålet som særligt inddragende, fordi de er i tvivl om, hvad der egentlig spørges ind til. Uklarhed er således en barriere for deltagernes interaktion med explaineren.

¹ Explaineren kan ses her: <https://www.facebook.com/watch/?v=1070261043694178&ref=sharing>

Explaineren opleves derimod at fungere (for mange målgrupper, uanset forhåndskendskab til Grundtvig), hvis den indgår i en kontekst, der eksempelvis informerer om Grundtvig eller lægger op til debat om Grundtvigrelaterede emner. Fokusgruppedeltagerne lægger således vægt på, at den digitale formidling skal faciliteres i et fysisk rum. Eftersom de selv arbejder med feltet, kan de helt konkret se sig selv anvende explaineren på deres hjemmeside og i samarbejde med kommunen og andre aktører. Dermed kan explainerens delbarhed tænkes meget bredt, så det ikke kun drejer sig om Facebook, men mange andre platforme.

Engagement i mange former

Som beskrevet i de foregående afsnit, anvender formaterne forskellige greb til at formidle om Grundtvig, og der arbejdes med folkeoplysning på forskellige måder. Med afsæt i det, vil de følgende afsnit kaste et blik på tværs af formaterne og deres potentialer.

Da de forskellige formater lægger op til forskellige typer af interaktion, er det interessant at overveje, hvordan engagement udspiller sig i de forskellige formater.

Når fokusgruppedeltagerne overvejer at integrere explaineren på egne platforme og i egne arrangementer, er det tegn på engagement via lysten til dele viden (og format) med andre i deres netværk.

I eksperimentet med rummet bød både børn og voksne flittigt ind i de fælles refleksionsøvelser, og både børn og voksne var engageret i gruppeøvelserne – der var dog forskel på, hvordan engagementet udmøntede sig.

I det klassiske foredrag blev der ikke på samme måde lagt op til, at deltagerne skulle deltage aktivt, og da deltagerne efter foredraget får mulighed for at stille spørgsmål eller komme med kommentarer, er der kun en enkelt, som byder ind. I løbet af foredraget var det dog tydeligt, at deltagerne lyttede opmærksomt, og deres engagement viste sig i stedet ved, at flere skrev noter under foredraget. En gruppe deltagere fortalte desuden, at de har en læseklub, hvor de vil diskutere nogle af de ting, som de er blevet introduceret til.

Deltagere fra det klassiske foredrag gav i øvrigt udtryk for, at de var meget tilfredse med både format og indhold, og at det havde overrasket positivt, at der både var sang og en gåtur ned til Vartov Kirke.

”Der skete mere, end jeg havde regnet med. Jeg troede bare, det ville være helt ... et foredrag, så jeg var glad for, at der både var sang og mulighed for at strække benene undervejs og den slags.”

Citat fra en voksen, klassisk foredrag

En anden interviewperson giver desuden udtryk for, at han gerne så, at der var flere foredrag, som byggede videre på introduktionsforedraget.

”Interessant var det bestemt, og de må gerne lave en forsættelsesrække, så man laver fire-fem-seks-syv-otte serier af to timer. Jeg melder mig lige på stedet.”

Citat fra en voksen, klassisk foredrag

I eksperimentet med rummet for børn var det tydeligt, at koncentrationen var svingende trods meget variation i form af både indhold, formidling og fysisk placering. Til gengæld var det også tydeligt, når noget fangede deres opmærksomhed. Eksempelvis da en dreng lægger hånden på brystet, mens der synges ’Der er et yndigt land’, eller da to drenge sætter sig spontant op, da de introduceres for Grundtvigs idé om eksamensfrihed.

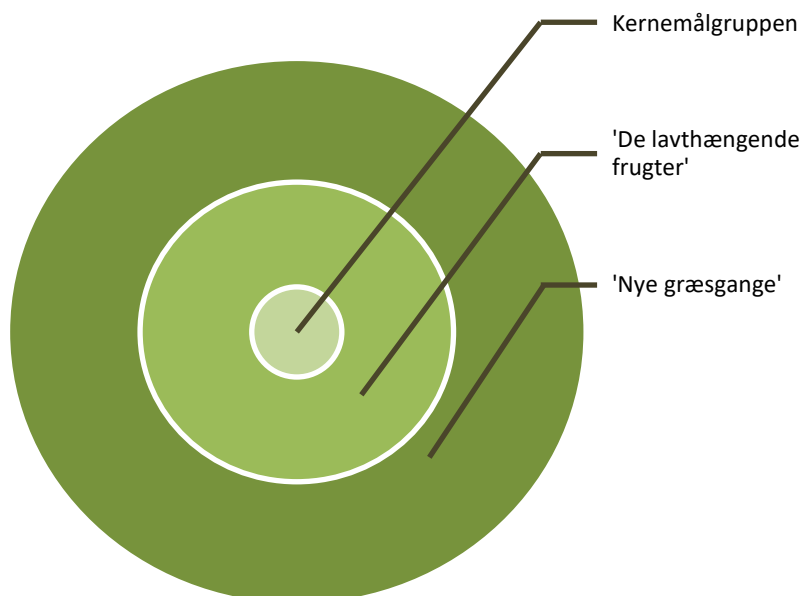
Generelt har alle interviewpersoner været begejstrede for netop det arrangement, de har deltaget i, hvilket indikerer, at forskellige personer har forskellige præferencer og oplevelser af, hvornår de er mest engagerede. Formaterne har alle potentiale til at skabe engagement og har brug for en formidler, der kan facilitere dette – også explaineren.

Nye målgrupper?

De tre eksperimenterende formater nåede bredere ud end den kernemålgruppe, der normalt deltager i det klassiske foredrag. Det hænger blandt andet sammen med, at deltagerne i eksperimenterne med rummet (børn og voksne) var inviteret gennem et samarbejde med deres uddannelsesinstitution. Det var således ikke valgfrit for dem at deltage, og det betød, at der kom nogle, som ikke selv ville have fundet vej til Vartov. Samarbejder som disse er en måde, hvorpå nye målgrupper kan nås. De deltagende lærerstuderende havde dog i forvejen et kendskab til Grundtvig, især i forhold til hans tanker om skoleformer. Ligeledes var skoleeleverne fra en Grundtvig-Koldsk Friskole blevet introduceret til Grundtvig af deres lærere.

For nuværende er explaineren blevet delt på Facebook af private og folkeoplysende aktører tilknyttet eksempelvis skoler og kirker. Dermed har explaineren også mulighed for at nå bredere ud i netværkets netværk. Det er fora, hvor der findes målgrupper, der i forvejen er opsøgende og interesserede/engagerede i feltet – og som dermed potentielt kunne dele den videre i deres netværk. Der er dog stadig mange, som explaineren ikke når ud til. Hvis den deles på øvrige platforme og i andre sammenhænge, har den som beskrevet et større reach-potentiale.

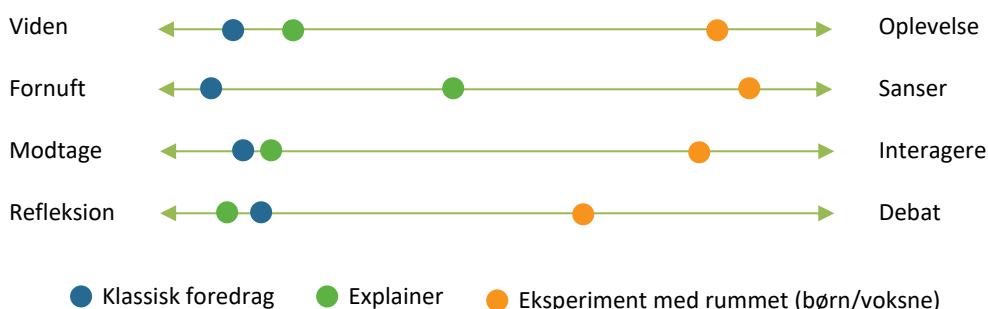
Illustrationen nedenfor viser tre kategorier af potentielle målgrupper: Fra kernemålgruppen til helt 'nye græsange'. Mange af deltagerne må kendetegnes som nogle, der i forvejen er optagede af feltet, og kan dermed betegnes som 'lavthængende frugter' i forhold til at få deltagere til arrangementer som disse. Det er dog også en målgruppe, som er interessant at nå ud til, og som vil kunne overveje at deltage i andre lignende arrangementer.

Hvad er målet?

Nedenstående figur er lavet på baggrund af interviews med deltagerne og illustrerer, hvordan deltagerne oplever formaterne forskelligt (eksperimentet med rummet for hhv. børn og voksne er lagt sammen). Skalaerne skal ikke ses som enten-eller – et format kan sagtens arbejde med elementer fra begge ender af skalaen. Prikkerne på figuren illustrerer dog det primære output, som deltagerne giver udtryk for, at de har fået ved at interagere med formatet. Figuren siger derimod ikke noget om, hvorvidt formatet efterfølgende giver anledning til refleksion, lyst til at opsøge viden eller lyst til at engagere sig i samfundet.

Figur 1: Deltagernes oplevelse af formatet

Modtagerpositionen er gældende i formater, der primært bruger envejskommunikation – det gælder for både det klassiske foredrag og explaineren. De to formater taler også primært til fornuften og lægger op til refleksion mere end debat. Explaineren kan godt anvendes som debatstarter, hvis dette faciliteres i et andet rum end den nuværende platform på Facebook. Eksperimentet med rummet betegnes af deltagerne som en sanseoplevelse snarere end vidensformidling og havde både elementer, der lagde op til debat, og andre, der lagde op til refleksion.

I alle formaterne er der mulighed for at lægge delelementer ind fra de forskellige ender af skalaerne. Således kunne der lægges mere faktuel viden ind i eksperimentet med rummet, mens der kunne være mere fokus på sanseoplevelser i foredraget og explaineren. Samtidig må det konstateres, at nogle målgrupper tiltrækkes af ét format, mens andre af et andet.

Folkeoplysning findes i mange former og i begge ender af skalaerne. Som formidler må man derfor gøre op med sig selv, hvad der er målet med den folkeoplysende aktivitet. Derudfra kan formatet konstrueres af elementer, der støtter op om netop dette.

Hvad er læring?

I eksperimentet med rummet fremhæver både børn og voksne selve oplevelsen, men påpeger, at de har fået mindre viden end forventet. Dette handler dels om deres forventninger til formatet, men også om deres forståelse af læring. Nedenstående citater illustrerer tydeligt den opfattelse af viden og læring, der præger deltagerne, nemlig læring som informationer og fakta, som deltagerne modtager ved at lytte til en underviser, 'der ved mere'. Derfor opleves den traditionelle læringsform, der forbindes med eksempelvis klasselokalet og foredragets form, som den måde deltagerne kan lære mest på.

"Det var virkelig fedt, men hvis man virkelig skal lære noget, så skal det nok være i skolen."

Citat fra et barn, eksperiment

"Jamen, jeg forventer, at der står en mand foran mig oppe ved tavlen, der er bedre vidende end mig, og som kan være en appetitvækker til at komme videre."

Citat fra en voksen, klassisk foredrag

Det kan også hænge sammen med, at deltagerne ofte ved, hvad de skal forvente af det klassiske foredragsformat, og dermed er de overvejende sikre på at få det, de søger. I et eksperiment ved deltageren i mindre grad, hvad outputtet vil blive, og det kan opleves som et større 'sats'.

I alle formater kan det dog være svært at sikre sig, hvad det egentlig er, deltagerne tager med hjem. Der kan generelt i formidling og undervisningssammenhænge være stor forskel på de læringsmål, der tilsigtes, og det, der rent faktisk læres (Wandall, Wahlgren & Andersen 2021: 31). Og netop den nonformelle læring, der foregår i eksempelvis folkeoplysningen, er ofte læring, der ikke følges op på i samme grad som den læring, der tilegnes i det formelle system, og det kan være svært at konstatere det reelle output (Wandall, Wahlgren & Andersen 2021: 30).

Alligevel fortæller deltagerne, at de fik en oplevelse, der 'overgik deres forventninger', og som det næste citat viser, tog deltageren de få informationer ind på en måde, så det skabte resonans hos hende. Det tyder på, at der er et læringspotentiale, selvom ikke alle deltagere hæfter sig ved denne del. Desuden er der potentiale for, at deltagerne husker det bedre efterfølgende, fordi det har aktiveret flere sanser (Fugl 2009).

"Jeg føler, historien blev fortalt på en måde, så jeg rigtigt kunne forstå den."

Citat fra et barn, eksperiment

Nye formater – nye spilleregler

Nye formater er et brud med de kendte rammer. Det betyder ukendt potentiale, men det betyder også, at deltagerne ikke på samme måde kender rammerne og de forventninger, der er til dem. Det kan give usikkerhed og være en barriere for deltagelse.

Citatet nedenfor omhandler eksempelvis en øvelse i eksperimentet med rummet, hvor deltagerne bliver bedt om at byde ind med ting, der ikke fandtes i 1799 på Grundtvigs tid:

”Men altså, jeg lyder bare røvkedelig – altså, det kan jeg jo godt høre, når jeg sidder og siger det højt, men jeg kan jo bare godt lide struktur. Jeg kan godt lide at vide, hvad jeg skal (...) Skal vi snakke om mobiltelefoner, eller skal vi tage det op på et højere niveau? Altså hvor ligger vi henne i forhold til, hvad vi skal snakke om.”

Citat fra en voksen, eksperiment

Tydighed omkring øvelser og forventningsafstemning omkring, hvad der er legitime svar, kan altså være afgørende for deltagelsen i øvelserne samt deltagernes tilfredshed og udbytte. Det afhænger dog igen af målgruppen. Det tydeliggøres i gruppeøvelsen i eksperimentet med rummet.

Da henholdsvis børn og voksne bliver bedt om at bygge deres drømmesamfund, er der stor forskel på, hvordan de to målgrupper går til opgaven. Mens børnene er umiddelbare og hver især straks kaster sig ud i opgaven, er de voksne derimod afventende og bruger meget af tiden på at diskutere og blive enige om, hvad deres samfund skal indeholde. Måske fordi de er mere optagede af at svare ’rigtigt’, og fordi det er mere trygt at være ’fællesskabende’.

At etablere rummets spilleregler er således væsentligt for deltagerens modtagelse og deltagelse. Det kan være en fordel, hvis arrangørerne på forhånd gør det klart, hvilke spilleregler der skal være gældende. Det viser nedenstående eksempel.

Eksempel

Eksperimentet med rummet for børn starter med, at deltagerne synger ’Der er et yndigt land’. De to værter i eksperimentet ytrer, at de har forskellige holdninger til sangen, og viser hermed meget tidligt, at i dette rum må man gerne være uenige og have holdninger til tingene.

Den ene vært siger, at Danmark burde have en anden nationalsang, mens den anden siger, at han altså godt kan lide den. ’Ja’, udbryder flere børn og erklærer sig enige i, at det er en god sang. Her tysser elevernes lærer på dem og siger, at de skal huske at række hånden op, hvis de vil sige noget. I rollerne som gæster i huset har læreren fokus på, at eleverne opfører sig ordentligt og ikke afbryder værterne.

I eksemplet opstår der forvirring – hvor meget må børnene snakke og byde ind? Hæmmer eller fremmer det børnenes læring, og hvor går grænsen for, om det er det ene eller det andet? Det kan være en svær balance, men det kan være en fordel at have gjort sig tanker om denne balance og forventningsafstemme med læreren. Med forventningsafstemning kan det ligeledes italesættes, at de inddragende formidlingsformater netop forsøger at skabe mere dialog med deltagerne.

Eksperimenternes potentialer

Eksperimenterne viser sig at nå målgrupper, der ikke selv havde fundet vej til det klassiske foredrag, blandt andet på grund af samarbejdsaftaler med uddannelsesinstitutioner. Samtidig påpeger deltagerne selv, at de måske ville lære mere af et klassisk foredrag, hvor læring forstås som fakta. Der er potentiale for, at elementer fra de forskellige formater kan supplere hinanden, så man på én gang arbejder med scenografi, poesi og inddragelse samtidig med, at deltagerne får mere information undervejs.

Det kan være få greb som eksempelvis at stille spørgsmål til deltagerne, der lægger op til refleksion eller debat, i det klassiske foredrag. Eller at bruge gåturen til kirken som anledning til at fortælle om stedet og bygningen Vartov, mens deltagerne ser den.

I eksperimentet med rummet blev der efterspurgt lidt mere fakta og viden om Grundtvigs liv og levned. Fordi eksperimentet foregik i to variationer med forskellige aldersgrupper, viste det tydeligt, hvordan målgrupper modtager formatet forskelligt. De voksne havde en høj grad af refleksion, mens børnene var intuitivt deltagende. Formatet lagde op til begge dele, men hver målgruppe havde sin tilgang. Man kunne godt forsøge sig med aldersgrupper mellem disse to, f.eks. ældre klassetrin, hvor refleksionsniveauet er højere, ligesom man kunne overveje, om det ville have en positiv effekt, hvis der kun var én skoleklasse til stede. Desuden kan man overveje at lave en mere klar forventningsafstemning med lærerne, der skal være til stede sammen med eleverne i forhold til, hvad deres rolle er. Men formatet fungerede til begge målgrupper, og med få greb kan man således skrue formatet op og ned til den specifikke målgruppe.

Explaineren har potentiale for at sætte refleksion og debat i gang, hvis dette faciliteres. Det kan således give explaineren ekstra potentiale at indtænke den i forskellige sammenhænge. Det kunne være arrangementer om Grundtvig, skolesamarbejder osv. En facilitator ville kunne lægge op til debat og refleksion ved at inddrage deltagerne og stille dem spørgsmål. En anden vej kunne også være at dele den på andre platforme end Facebook. Her fremhæves LinkedIn af en fokusgruppedeltager, som et sted vedkommende ville dele den.

Der er desuden potentiale for at 'genaktivere' kernemålgruppen og andre, der har deltaget i 'Tirsdag med Grundtvig', hvis man tænker i at lave en foredragsrække eller blot et enkelt foredrag, der kan bygge ovenpå det, som deltagerne bliver præsenteret for i introduktionsforedraget. Det samme gælder for explaineren, hvor der er mulighed for at lave flere videoer, der fokuserer på forskellige temaer.

Selvom der er potentiale for at blande greb fra de forskellige formater, er der også et potentiale i at have en bred vifte af forskellige formater, fordi deltagernes præferencer er så forskellige. På den måde kan forskellige formater tiltrække forskellige målgrupper. Det ville være interessant at følge deltagerne over tid for at se, om indtryk fra disse arrangementer forplanter sig på sigt. I denne undersøgelse har det blot været muligt at tale med deltagerne om deres intentioner for den efterfølgende periode med afsæt i følgende punkter, formuleret af Grundtvigsk Forum:

- Lyst til at dele viden eller begejstring med andre
- Lyst til at diskutere videre med andre
- Lyst til at være en bedre borger
- Lyst til at engagere sig i nye projekter.

Lyst til at dele viden eller begejstring med andre samt diskutere videre med andre har for flere interviewdeltagere forudsat, at de har lært noget nyt eller er blevet overraskede. Det er ikke alle, der oplever dette. Alligevel er der i alle formater elementer, som er blevet taget med videre af nogle deltagere: Perspektiver fra det klassiske foredrag er taget med i en læsegruppe, explaineren kan genbruges i forskellige kontekster, og særligt selve formatets scenografiske og poetiske greb i eksperimentet med rummet gav anledning til inspiration for de deltagende lærerstuderende. En lærerstuderende fortæller, at hun vil tage inspiration med hjem til sit lærerteam og tale med dem om, hvordan de kan forny deres undervisning:

”Det jeg blev inspireret af i dag, har jeg lyst til at inspirere videre. Altså måden at gøre det på (...) selve den der måde, man lærer på, altså sådan, det har jeg lyst til at kaste mig ud i og være sådan: ’Hvordan gør vi, og kan vi gøre det anderledes?’”

Citat fra en voksen, eksperiment

Her har formatet i sig selv således givet inspiration til nye formidlingsformater i en folkeskolekontekst, og dermed har formatet sat meget konkrete spor hos nogle deltagere.

I forhold til lysten til at engagere sig i nye projekter og være en bedre borger, har eksperimenterne ifølge interviewpersonerne ikke umiddelbart givet anledning til, at de kommer til at engagere sig yderligere. Det begrundes bl.a. ud fra følgende to argumenter:

”Altså, nu tænker jeg, at vi har allesammen valgt at være lærere her, så det er allerede en del i det med, at vi vil gøre samfundet bedre, ikke?”

Citat fra en voksen, eksperiment

”Det er nok svært at gøre noget ved det [ændre samfundet], når vi er så små. Men når vi bliver ældre, kan det være, vi kan gøre noget ved det.”

Citat fra et barn, eksperiment

Alligevel har eksperimenterne gjort indtryk på deltagerne, og det kan betyde, at oplevelserne forplanter sig i deltagernes bevidsthed og dermed har potentiale til at blive et led i en større ’folkeoplysende fødekæde’, som tilsammen kan præge deltagerne fremadrettet.

Hvis det er et ønske, at eksperimenter med folkeoplysning skal sætte spor, der rækker ud over selve arrangementet, kan man overveje at tænke et ’fremadrettet perspektiv’ ind i selve formatet på en måde, hvor formatet lægger op til handlemuligheder – dog uden at blive handlingsanvisende.

Litteratur

Jakob Wandall, Bjarne Wahlgren & Michael Andersen 2021: "EVALUERING AF LÆRING, UNDERVISNING OG UDDANNELSE". 2. udgave

Fugl, Marie 2009: "Det, jeg sanser, husker jeg" https://pure.au.dk/portal/files/542/asterisk_45_s20-23.pdf

Videncenter
for Folkeoplysning